

Izvorni znanstveni članak

327.5 (497.5)

355.02 (497.5)

355.45 (497.5)

Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost Hrvatske

SINIŠA TATALOVIĆ*

Sažetak

Pojam sigurnosti danas često obuhvaća cijeli niz različitih aspekata čovjekova postojanja i djelovanja u društvu i prirodi. Svjesno nastojanje na uspostavljenju stanja sigurnosti civilizacijska je i kulturna kategorija koja obuhvaća sve aspekte suvremen sigurnosti, kao što su gospodarski, socijalni, kulturni, politički, pravni, ekološki i obrambeni, a to znači da sve one pojavne oblike društvenog života koji se ubrajaju među društvene vrijednosti. Učinkovitost sistema nacionalne sigurnosti danas se ne iskazuje samo sposobnošću države da zaštiti svoje osnovne društvene vrijednosti od vanjskog i unutrašnjeg ugrožavanja, odnosno da očuva mir i osigura slobodu, spriječi opasnost i strah, već se iskazuje i u njenoj sposobnosti da osigura gospodarski, politički, znanstveni, tehnološko – tehnički i društveni razvoj općenito te socijalno, kulturno, ekološko i svako drugo blagostanje ljudi. Promatrajući u tom kontekstu nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske, uočava se proces demokratske tranzicije ne samo da nije dovršen već nije ozbiljno ni započeo te da na mnogim područjima nisu stvorene institucije i odnosi koji mogu jamčiti razvoj u skladu s hrvatskim raznovrsnim potencijalima. Hrvatska se, kao jedna od posljednjih tranzicijskih zemalja, tek nalazi na početku druge smjene vlasti, što je bio preduvjet od početka konsolidacije političkog poretka.

Ključne riječi: *Hrvatska, nacionalni interesi, nacionalna sigurnost*

* Prof. dr. sc Siniša Tatalović je docent na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu na predmetu "Upravljanje obranom i nacionalnom sigurnošću"

Uvod

Pojam sigurnost danas često obuhvaća cijeli niz različitih aspekata čovjekova postojanja i djelovanja u društvu i prirodi. Svjesno nastojanje na uspostavljanju stanja sigurnosti civilizacijska je i kulturna kategorija koja obuhvaća sve aspekte suvremene sigurnosti kao što su gospodarski, socijalni, kulturni, politički, pravni, ekološki i obrambeni, a to znači sve one pojavne oblike društvenog života koji se ubraja u među društvene vrijednosti. Danas, oblici društvene organiziranosti obuhvaćaju nacionalnu, regionalnu i međunarodnu sigurnost koja, kao strukturni element društva, obuhvaća i stanje, odnosno određenu osobinu stanja, a isto tako i djelatnost, odnosno sistem.

Iako su uznapredovali procesi koji trebaju dovesti do europske sigurnosti kao stanja i kao sistema, sigurnost Europe se još uvijek temelji na nacionalnoj sigurnosti država. Sadržaj nacionalne sigurnosti demokratskih država obuhvaća: sigurnost nacionalnog teritorija, zaštitu života ljudi i njihova vlasništva, očuvanje i održanje nacionalne suverenosti ostvarivanje osnovnih funkcija društva (socijalne, ekonomske, političke, kulturne, ekološke, gospodarske, obrambene i drugih). Pritom treba naglasiti da su u današnje vrijeme procesi internacionalizacije i globalizacije već doveli do prevladavanja nekih ishodišta, karakterističnih za klasičnu koncepciju suverenosti nacionalne države. Ona, naime, uključuje gotovo potpun nadzor nacionalne države nad svojim teritorijem, ljudima i prirodnim resursima unutar državnih granica. Međutim, današnji je stupanj društvenog razvoja uzrokom da nacionalna država gubi svoju nekadašnju monopolnu ulogu na tom području, a isto tako i svoju isključivu određenost teritorijem. Osnovni je razlog da se pojedinci, društvene skupine i udruženja, pa i civilno društvo općenito, neposredno angažiraju mimo nacionalne države, a često i transnacionalno. Internacionalizacijom i globalizacijom dolazi do višeg stupnja ujednačavanja cjelokupnog svjetskog poretka u usporedbi sa sistemom suverenih država, što će se u bliskoj budućnosti odraziti i na sadržaja nacionalno – sigurnosnih strategija suvremenih država.

Unatoč globalnim dimenzijama suvremene sigurnosti, njena nacionalna (državna) dimenzija i dalje ostaje važnom konstantom. Na toj, nacionalnoj razini, djelovanjem sistema nacionalne sigurnosti suvremene države omogućavaju svojim državljanima sigurnost. Učinkovitost tog sistema danas se ne iskazuje samo sposobnošću države da zaštiti svoje osnovne društvene vrijednosti od vanjskog i unutarnjeg ugrožavanja, odnosno da očuva mir i

osigura slobodu, spriječi opasnost i strah, već se iskazuje i u njenoj sposobnosti da osigura gospodarski politički, znanstveni, tehnološko-tehnički i društveni razvoj općenito te socijalno, kulturno, ekološko i svako drugo blagostanje ljudi. Promatrajući u tom kontekstu nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske, uočava se da proces demokratske tranzicije ne samo da nije dovršen već nije ozbiljno ni započeo te da na mnogim područjima nisu stvorene institucije i odnosi koji mogu jamčiti razvoj u skladu s hrvatskim raznovrsnim potencijalima. Hrvatska se, kao jedna od posljednjih tranzicijskih zemalja, tek nalazi na početku druge smjene vlasti, što je bio preduvjet početka konsolidacije demokratskog poretka. Tek sada se otvara proces društvenih, političkih i institucionalnih promjena koje će morati biti dobro promišljene i koje će, zbog nezavidne socijalne, gospodarske i političke situacije u kojoj se Hrvatska našla, morati brzo dati vidljive rezultate na svim područjima. Posebno će biti važno izvršiti promjene u sistemu nacionalne sigurnosti i njegovom najznačajnijem dijelu, oružanim snagama. To će zbog dosadašnje zatvorenosti sigurnosnih i vojnih struktura, visokog povjerenja koje Hrvatska vojska uživa u javnosti i nedostatka kompetentnih civilnih političara i znanstvenika, možda biti i najzahtjevniji posao nove vlasti. Ne poduzmu li se dobro promišljene i odmjerene promjene ili se u njima zbog nekih razloga ne uspije, može doći do situacije gubljenja kontrole nad sistemom nacionalne sigurnosti što onda može ugroziti nastavak demokratske tranzicije i preživljavanje demokracije.

Prilagodba sistema nacionalne sigurnosti političkim promjenama i demokratskim standardima ne može biti samo pitanje donošenja nove zakonske regulative i na temelju nje sigurnosno-obrambenog ustroja. Formalno-pravne i organizacijske izmjene moraju biti popraćene i promjenom političke klime koja će pogodovati usklađivanju sistema nacionalne sigurnosti i oružanih snaga s demokratskim standardima. To znači da će, u demokratskom dijalogu i uz sudjelovanje javnosti, između ostalog, biti potrebno utvrditi hrvatske nacionalne interese, strategiju nacionalne sigurnosti, način upravljanja sigurnosnim snagama i položaj oružanih snaga u društvu. Svakako, prvi korak treba biti definiranje nacionalnih interesa i njihovih ugroza, kao temelja za definiranje strategije nacionalne sigurnosti i sigurnosnog organiziranja društva, što će biti i predmet obrade u ovom članku.

DEFINIRANJE NACIONALNIH INTERESA

Nacionalna sigurnost i nacionalni interesi u uskoj su vezi. Nacionalni interesi su vrijednosti i ciljevi usmjereni prema razvoju nacionalne zajednice, a nacionalna sigurnost je djelatnost

organizirana s ciljem zaštite tih interesa i mehanizam za njihovo ostvarivanje. Zbog toga u definiranju nacionalne sigurnosti valja uzeti u obzir svijest o nepostojanju ugroza nacionalnih interesa¹ ili postojanje sredstava dovoljnih da spriječe sve njihove ugroze koje bi mogle nastati. U definiranju nacionalnih interesa treba svakako odrediti i procijeniti koje su nacionalne mogućnosti da se ti interesi ostvare. Ako širimo interese izvan mogućnosti može doći do kraha. Takvo ponašanje države neki autori nazivaju „autodestruktivnim“. Oni smatraju da „svako novo širenje interesa ima višu cijenu od prethodnog interesa. U tom smislu, cijena može nadvisiti mogućnosti, proces širenja interesa se zaustavlja, i preširoka struktura interesa se počinje urušavati.“²

Na definiranje nacionalnih interesa utječu i različiti promjenjivi i nepromjenjivi faktori, kao što su: odnosi u međunarodnoj zajednici, stanje u neposrednom okruženju, unutarnja situacija u državi, interesi različitih društvenih skupina, odnosi političkih snaga i slično. Definiranje nacionalnih interesa, pored potrebe da se to učini, ovisi i o dostupnim informacijama koje imaju državna tijela u čijoj je to nadležnosti. Percepcija ugroza, stupanj važnosti koji je dan nekim društvenim problemima i moguće alternative, također imaju utjecaj na definiranje nacionalnih interesa. U demokratskim državama nije dovoljno samo da nadležno državno tijelo definira nacionalne interese već oni moraju dobiti legitimaciju građana kroz javnost, inače oni nemaju potrebnu kritičnu masu za svoje ostvarivanje.³

Svaka država nastoji maksimalizirati svoju moć radi geopolitičkog, demografskog, gospodarskog, kulturnog i drugog opstanka. U povijesti su se takva nastojanja pokušavala ostvariti na dva načina — povećanjem mjera zaštite (uvećanjem vojne moći) i uključivanjem u međunarodnu zajednicu (kroz odnos suradnje ili sukoba). Ako su definirani nacionalni interesi suprotni nacionalnim interesima drugih, posebno susjednih država i ako nema političke volje za njihovim usklađivanjem, onda država vidi izlaz u jačanju vojne komponente svoje nacionalne sigurnosti, što vrlo lako vodi konfliktima i ratovima. Da bi se oni izbjegli potrebno je ograničiti ostvarenje nacionalnih interesa na taj način da nacionalna sigurnost pojedine države nije prijetnja sigurnosti ostalih zemalja u međunarodnoj zajednici. To znači da se međusobno uvažavaju temeljna prava država - pravo na opstanak, nezavisnost,

¹ Orvik, N., The Threat: Problems of Analysis, *International Journal*, Vol. 26, No. 4, Autumn 1974., str. 675-685.

² Butron, J. W., *Systems, States, Diplomacy and Rules*, London, 1968. Citirano prema: *Strategic Disarmament, Verification and National Security*, SIPRI, Stockholm, 1977., str. 52

³ Cvrtić V., Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost, *Politička misao*, vol.32.br. 2/1995., str.64.

jednakost, međunarodni promet i slično. Da bi se to ostvarivalo poželjna je raznovrsna integracija države u međunarodnu zajednicu, od političke i gospodarske do sigurnosne.

NACIONALNI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE

Ako se na temelju izloženog pokušaju sagledati nacionalni interesi Republike Hrvatske, onda se na početku može konstatirati da su primarni i vitalni nacionalni interesi Republike Hrvatske trajni i nepromjenjivi, a odnose se na zaštitu najviših vrijednosti, onako kako su one definirane u Ustavu Republike Hrvatske. Ovi interesi ujedno predstavljaju temeljne ciljeve nacionalne sigurnosti, shvaćene i kao stanje i kao organizirani sistem.⁴

Prvi vitalni nacionalni interes je opstanak u miru i slobodi te zaštita neovisnosti, suvereniteta i cjelovitosti Republike Hrvatske. Ovaj bezuvjetni i najtemeljniji interes uključuje:

- opstanak neovisne i samostalne države;
- stanje trajnog mira;
- primjereni stupanj neovisnosti i suvereniteta te očuvanje nezavisnosti vanjske i unutarnje politike i djelovanja;
- teritorijalni integritet, nedodirljivost te zaštitu i obranu nacionalnog prostora i granica;
- demografsku reprodukciju stanovništva;
- zaštitu stanovništva i njegovih temeljnih potreba;
- neutralizaciju i odvrćanje svih ugroza opstanka te odvrćanje i odbijanje svake agresije;
- očuvanje okoliša i zaštitu od ekoloških ugroza;
- zaštitu od zdravstvene ugroze stanovništva.

Za postizanje ovog, od svih najvažnijeg interesa, i za uklanjanje svih vanjskih ugroza treba angažirati sve raspoložive resurse jer gubitak ili ugrožavanje opstanka države onemogućuje postizanje svih ostalih interesa i ciljeva. Ovaj interes predstavlja ujedno i temeljni interes nacionalne sigurnosti te se radi njegova postizanja organizira obrana države, uključivo i oružane snage, te provodi utvrđena obrambena politika. Premda ugrožavanja drugih interesa mogu u pojedinim trenucima biti veća i opasnija, ovaj interes je važniji od svih ostalih i treba predstavljati trajno težište nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Ovaj

⁴ O hrvatskim nacionalnim interesima vidi u: Tatalović, S., *Europska sigurnost i nacionalni interesi Republike Hrvatske*, *Informator*, broj 4758-4759, 1999., (Prilog Europska unija str. 6-9) i Grupa autora, *Hrvatska vojska 2000 Nacionalna sigurnost, oružane snage i demokracija*, Strata istraživanje i SDP, Zagreb, 1999., str.232-244

interes uključuje zaštitu od cijele lepeze ugroza koje osim vojnih, mogu uključivati prirodne i tehnologijske katastrofe. U svim takvim i sličnim uvjetima mora biti osigurano preživljavanje stanovništva, nesmetan rad ključnih institucija, vitalnih instalacija i ispunjavanje svih najvažnijih socijalnih i gospodarskih funkcija.

Drugi vitalni interes je gospodarski prosperitet i blagostanje svih građana Republike Hrvatske. Ovaj interes uključuje:

- slobodan pristup resursima, tehnologijama, prometnicama, tržištima, uslugama i kapitalu na globalnoj i na regionalnoj razini kao pretpostavke civilizacijskog i gospodarskog razvitka;
- nesmetani razvitak i rast vlastita gospodarstva u povoljnom okruženju;
- uklanjanje siromaštva i slično.

Radi ostvarivanja ovog nacionalnog interesa Republika Hrvatska trebala bi srednjoročno dostići sljedeće ciljeve kako bi ostvarila gospodarski prosperitet i blagostanje:

- ulazak u sve najvažnije gospodarske i trgovinske svjetske i kontinentalne organizacije;
- povećanje domaće proizvodnje;
- normalizacija novčanih tokova (likvidnost, bankarski sustav...);
- otvaranje radnih mjesta i smanjenje stope nezaposlenosti;
- povećanje socijalne sigurnosti i životnog standarda građana;
- očuvanje niske ili barem kontrolirane stope inflacije;
- porast stope izvoza značajno veći od porasta stope uvoza;
- smanjenje deficita i uravnoteženje bilance;
- smanjenje vanjske zaduženosti;
- smanjenje državne potrošnje i njeno preusmjeravanje na funkcije socijalnog i gospodarskog razvitka;
- ovladavanje novim tehnologijama;
- izražavanje i podupiranje komparativnih nacionalnih gospodarskih prednosti.

Postizanje odgovarajućeg i primjerenog stupnja blagostanja jedan je od temeljnih čimbenika unutarnje stabilnosti i utoliko je važno za postizanje nacionalne sigurnosti. S druge strane, razvitak gospodarstva temelj je nacionalne moći koja je također pretpostavka povoljnog stanja nacionalne sigurnosti jer omogućava veću slobodu akcije, lakše amortiziranje

nepovoljnih kretanja na globalnom planu te omogućava da se izdvajanja za sustav nacionalne sigurnosti gospodarski i socijalno lakše podnose.⁵

Treći vitalni nacionalni interes je povoljno okruženje Republike Hrvatske i suradnja u regiji. Nacionalna sigurnost u potpunosti je i inače ostvariva samo u okviru regionalne sigurnosti jer samo ona jamči ostvarivanje nacionalne sigurnosti bez prekomjernog naprezanja nacionalnih resursa za obranu države. Ovaj interes uključuje:

- mir u regiji i uspostavu načela miroljubivog rješavanja sporova;
- promicanje demokracije, slobodnog tržišta i vladavine prava;
- uključivanje Republike Hrvatske i što većeg broja susjednih i drugih država u globalne, regionalne i subregionalne multilateralne integracije;
- pouzdane i stabilne odnose sa saveznicima i partnerima na gospodarskom, političkom, kulturnom, ekološkom i vojnom području te stjecanje novih savezništava i partner stava;
- promicanje dobrih bilateralnih odnosa i suradnje sa susjednim državama;
- rješavanje problema nacionalnih manjina, posebno srpske manjine;
- sanaciju posljedica rata na širem području i drugo.

Četvrti vitalni nacionalni interes je zaštita i promicanje nacionalnih vrednota te očuvanje resursa. Ovaj interes odnosi se na duhovne vrednote, ljudske resurse i na materijalna bogatstva te kao najvažnije uključuje:

- poštivanje osobnih sloboda, ljudskih prava i jednakosti;
- očuvanje i promicanje nacionalnog identiteta, nacionalne kulture, tradicija i kulturne baštine;
- razvitak i učvršćivanje temeljnih političkih i socijalnih institucija;
- vladavinu prava, nezavisno sudstvo i jednakost pred zakonom;
- stvaranje uvjeta za povoljan demografski razvitak;
- rehabilitaciju, zaštitu i očuvanje prirodnog okoliša te uvođenje čistih tehnologija;
- zaštitu manjina, njihovih kultura i njihove kulturne različitosti kao dijela kulturnog bogatstva Republike Hrvatske;

⁵ Ukupna sredstva za jezgru sistema nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske Republike Hrvatske u 1999. godini iznosili su za Ministarstvo obrane 6.083.997.000 kn, Ministarstvo unutarnjih poslova 3.303.649.000 kn, Ured za nacionalnu sigurnost 82.267.000 kn, Ministarstvo hrvatskih branitelja 2.611.600.000 kn li ukupno 12.082.512.000 kuna, odnosno 1.938.815.000 USD. Narodne novine, broj 1/1999.

- očuvanje, racionalno korištenje i kontrolu nad nacionalnim materijalnim i energetske resursima i drugo.

Načini, organizacija, sredstva i mjere kojima se mogu postići odnosno učinkovito zaštititi vitalni nacionalni interesi i ciljevi stvar su temeljnog političkog opredjeljenja nacije zasnovanog na konsenzusu. Na tome se treba temeljiti i strategija nacionalne sigurnosti, koja se prvenstveno odnosi na one nacionalne interese i ciljeve čije bi ugrožavanje, ili nemogućnost ostvarivanja, predstavljalo ugrozu nacionalnog opstanka i blagostanja. Strategija nacionalne sigurnosti stoga nužno pretpostavlja glavne ciljeve opće nacionalne strategije, ali ih sagledava sa stajališta njihove zaštite i nesmetanog ostvarivanja.⁶

UGROZE NACIONALNIH INTERESA

U svakoj raspravi o strategiji nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, važno je polaziti ne samo od definiranih nacionalnih interesa, nego i od njihovih ugroza. Prosudba mogućih ugroza nacionalnih interesa, a time i nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, temeljna je pretpostavka i jedno od najvažnijih polazišta za definiranje strategije i sistema nacionalne sigurnosti. Strategijska i organizacijska rješenja moraju odgovarati stvarnim potrebama i biti učinkovita u predvidljivim sigurnosnim prilikama te moraju odrediti potrebne kapacitete i dimenzije nacionalne sigurnosti. Sistem koji je predimenzioniran u odnosu na stvarne potrebe troši više nacionalnih resursa i opterećuje gospodarstvo. Na drugoj strani, preslabi sistem nedovoljnih sigurnosnih i obrambenih mogućnosti može dovesti do poteškoća u ostvarivanju nacionalnih interesa, a može i zakazati u odvratanju i otklanjanju ugroza, što može dovesti do rata i gubitka nezavisnosti.

Prosudba mogućih ugroza Republike Hrvatske mora biti komplementarna s definiranjem nacionalnih interesa, jer se ugroze tiču upravo nacionalnih interesa, pa ih treba smatrati potencijalnim preprekama za njihovo postizanje i ostvarenje. U tom pogledu nacionalna sigurnost je sistem i stanje uklanjanja prepreka i otpora koji djeluju na ostvarivanje nacionalnih interesa. Republika Hrvatska srednjoročno, a vjerojatno i dugoročnije, može računati na isključenje mogućnosti radikalne oružane agresije iz

⁶ Hrvatska još nema jasno definiranih nacionalnih interesa i na temelju njih strategije nacionalne sigurnosti. Zbog toga, pred novim sazivom Hrvatskog državnog sabora stoji obveza da na osnovi šire javne rasprave i uz sudjelovanje najvažnijih političkih i znanstvenih institucija čim prije donese odgovarajuće dokumente u kojima će definirati hrvatske nacionalne interese i strategiju nacionalne sigurnosti. To je i u okviru predizbornih obećanja pobjedničke koalicije SDP-HSLS.

neposrednog okruženja koja bi bila usmjerena na njeno uništenje kao nezavisne države.⁷ Drugim riječima, prvi vitalni i bezuvjetni nacionalni interes, opstanak Republike Hrvatske, neposredno nije ugrožen. Pri tome je važno uvidjeti da ova prosudba ne počiva na povjerenju u načelo nepovredivosti suvereniteta i integriteta članice međunarodne zajednice, nego na prosudbi interesa i realnih mogućnosti sigurnosnog okruženja te vojno-političkog stanja u njemu. Mala vjerojatnost radikalne oružane agresije ne znači, međutim, i odsustvo svih oblika ugroza, osobito nevojnih. Republika Hrvatska mora biti spremna i mora računati na različite oblike ugroza nacionalne sigurnosti iz neposrednog okruženja. Moguće vojne, odnosno oružane ugroze uključuju:

- neuspjeh političke, socijalne i gospodarske obnove i raspad Bosne i Hercegovine te pokretanje vojnih operacija za definiranje novih granica za podjelu zemlje.⁸ U ovom slučaju Republika Hrvatska našla bi se u situaciji da mora intervenirati, samostalno ili koordinirano s međunarodnom zajednicom;
- neriješena pitanja granica sa susjedima, a posebno na Prevlaci;
- produbljivanje postojeće političke krize u SR Jugoslaviji može dovesti do većih oružanih sukoba u toj zemlji te do njihova širenja na Bosnu i Hercegovinu. U ovom slučaju Republika Hrvatska ne mora biti izravno vojno ugrožena, ali je ugrožava već sama činjenica sukoba na najvećem dijelu njenih granica.

Ugroze nacionalnih interesa Republike Hrvatske mogu proizići i iz nepovoljnog razvitka unutarnjih političkih, socijalnih i gospodarskih odnosa što može izazvati destabilizaciju zemlje i pogoršanje njenog međunarodnog položaja. Ove ugroze uključuju zaostale mine, stagnaciju gospodarskog razvoja, pogoršanje socijalne sigurnosti građana, kriminal, ekološke i druge probleme.

Raščlamba ugroza koje mogu proisteći iz šireg i neposrednog sigurnosnog okruženja te iz unutarnjeg razvitka pokazuje da je veća vjerojatnost nastanka nevojnih, odnosno neoružanih ugroza te onih koje proizlaze iz nepovoljnog unutarnjeg razvitka, nego klasičnih vojnih ugroza, a da je vjerojatnost oružane agresije s radikalnim ili ograničenim ciljem vrlo mala. Isto tako, raščlamba pokazuje da je vjerojatnost nastanka ozbiljnijih ugrožavanja

⁷ Grupa autora, *Hrvatska vojska 2000 Nacionalna sigurnost, oružane snage i demokracija*, Strata istraživanje i SDP, Zagreb, 1999., str. 252.

⁸ Slabljenje međunarodnog položaja Hrvatske zbog involviranja u bosansko-hercegovačkom ratu potaklo je opoziciju da poduzme odlučnije akcije protiv politike tada vladajućeg HDZ-a. Ona je poduzela žestoke javne kampanje protiv vojnog angažiranja u Bosni i Hercegovini, što nije spriječilo da rat u Bosni i Hercegovini donese Hrvatskoj probleme u međunarodnoj zajednici i duboko podijeli građane. HDZ se isto tako suočio sa unutarnjim podjelama i povremenim frakcijskim borbama u kojima su slabije frakcije bile eliminirane.

nacionalnih interesa, osobito nacionalnog opstanka, u dužem razdoblju zapriječena rasporedom snaga NATO-a u neposrednom sigurnosnom okruženju Republike Hrvatske. Ove snage imaju zadaće i interese koji se poklapaju s nacionalnim interesima Republike Hrvatske, a raspoređene su u Bosni i Hercegovini te Kosovu. Upravo na područjima koja mogu postati izvor najvećih rizika i najozbiljnijih ugroza sigurnosti i interesa Republike Hrvatske. Republika Hrvatska može višestruko iskoristiti povoljnu okolnost da su na kritičnim mjestima neposrednog sigurnosnog okruženja raspoređene snage NATO-a (SFOR, KFOR), čime je sigurnost Republike Hrvatske u velikoj mjeri internacionalizirana. Ova okolnost Republici Hrvatskoj za duže vrijeme jamči značajnu sigurnost i daje vrijeme potrebno za restrukturiranje sustava nacionalne sigurnosti i oružanih snaga iz ratnog u mirnodopski ustroj, bez iznimnih naprezanja i prekomjernog trošenja nacionalnih resursa. Postojanje razmjerno značajnog kooperativnog susjedstva (Italija, Slovenija, Mađarska) također povoljno djeluje na nacionalnu sigurnost. Ulazak Republike Hrvatske u euroatlantske sigurnosne asocijacije trebao bi i nakon odlaska SFOR-a i drugih snaga za mirovne operacije osigurati potreban stupanj internacionalizacije njene sigurnosti. Utjecaj na neposredno sigurnosno okruženje, osposobljavanje trenutno disfunkcionalnih država i njihovo približavanje europskim i euroatlantskim asocijacijama doveli bi do stvaranja kooperativnog susjedstva u većem dijelu susjedstva Republike Hrvatske i time još više poboljšao njenu sigurnosnu situaciju i izgleda za dugotrajan mir i uspješno ostvarivanje nacionalnih interesa.

Cijeli obrambeni sustav i oružane snage danas se nalaze u fazi tranzicije, ili točnije u fazi su prijelaza iz ratne situacije na mirnodopske obrambene standarde. Hrvatska još nije donijela svoje temeljne strateške dokumente o nacionalnoj sigurnosti. Zbog toga, vojnička misija Hrvatske vojske još je uvijek ambivalentna, kao što je bila i tijekom ratnih godina. Ona je stvorena u Domovinskom ratu, a nakon određenog vremena postala je i sudionik jednog oružanog sukoba koji se vodio na teritoriju druge međunarodno priznate države. Sada, u vrijeme mira, vojnička misija Hrvatske vojske mora biti hitno redefinirana, što izgleda da uopće neće biti lak zadatak, niti zbog unutarnjih odnosa, niti zbog vojno-političkog položaja Hrvatske.

Hrvatska vojska kao i sama država nalaze se pred ozbiljnim promjenama. Vanjske prijetnje koje su do 1995. godine bile tako uvjerljive u održavanju političkog status quo-a u Hrvatskoj - odjednom su nestale. Dosadašnji režim je izgubio alibi rata kao i alibi srpskog pitanja u Hrvatskoj, i po prvi put se suočio sa izazovom svog funkcioniranja u mirnodopskim

uvjetima. Ne nalazeći prave odgovore na sve teža gospodarska i socijalna pitanja, doživio je urušavanje nakon parlamentarnih izbora u siječnju 2000. godine. Zbog toga, Hrvatska vojska će se morati nastaviti transformirati sukladno novoj situaciji, koja će značiti i konačni početak ulaska u euroatlantske sigurnosne organizacije.

Vojne prijetnje i vojna psihoza su nesumnjivo imale kohezijski učinak na hrvatsko društvo. Sada kada je konflikt okončan, i situacija je radikalno promijenjena. Hrvatski građani koji su podržavali politiku HDZ-a tijekom rata sada su postali mnogo kritičniji. Hrvatska se nakon druge promjene vlasti suočava s nekim izazovima koje su neke druge postkomunističke zemlje već prevladale: mirni transfer političke vlasti izborom od prve postkomunističke vlade na neku drugu političku snagu u zemlji.

Literatura

- Butron, J. W., *Systems, States, Diplomacy and Rules*, London, 1968. Citirano prema: *Strategic Disarmament, Verification and National Security*, SIPRI, Stockholm, 1977.
- Buzan, B., *People, States and Fear, The National Security Problem in International Relations*, Wheatsheaf Book, Sussex, Brighton, 1993.
- Cvrtić, V., Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost, *Politička misao*, vol. 32; br. 2/1995., str. 62-69.
- Frankel, J., *National Interests*, Pali Mali, London, 1970.
- Grizold, A. (ur.), *Rasplet nacionalne varnosti*, FDV, Ljubljana, 1992.
- Grizold, A., Tatalović, S., Cvrtić, V., *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 1999.
- McInnes, C., ed., *Security and Strategy in the New Europe*, Routledge, London and New York, 1992.
- Orvik, N., The Threat: Problems of Analysis, *International Journal*, Vol. 26, No. 4, Autumn 1974., str. 675-685.
- Robinson, T. W., The National Interest, u: Sondheimer, et al., *The Theory and Practice of International Relations*, Prentice Hall Inc., London, 1970.
- Skupina autora, *Hrvatska vojska 2000: nacionalna sigurnost, vojska i demokracija*, Strata istraživanja i SDP. Zagreb, 1999.
- Tatalović, S., Europska sigurnost i nacionalni interesi Republike Hrvatske, *Informator*, broj 4758-4759, 1999, (Prilog Europska unija str. 6-9)

Vukadinović, R., *Međunarodni politički odnosi*, Barbat, Zagreb, 1998.

Siniša Tatalović

National Interests and National Security of Croatia

Summary

The concept of security today frequently includes a whole set of different aspects of human existence and activity in society and nature. Conscious efforts to establish security is a civilized and cultural category which encompasses all aspects of contemporary security such as economic, social, cultural, political, legal, ecological and defensive, i.e. all those manifestations of social life which come under the heading of social values. The efficiency of national, security system today not only testifies to the capacity of the state to protect its fundamental social values from external and internal perils i.e. to preserve peace and liberty, prevent danger and fear, but also to its ability to ensure economic, political, scientific, technological and generally social development as well as people's social, cultural, ecological prosperity. Analysing the national security of the Republic of Croatia in that context, it seems that not only has the process of democratic transition not been completed, but it has not properly commenced. In many areas the institutions and relations that might guarantee the type of development in keeping with Croatia's diverse potentials have not been created. Croatia, as one of the last transitional countries, is only at the beginning of the second alteration of government, the precondition for the consolidation of a democratic regime.